

Pirjo Jukarainen, Marko Juutinen ja Kari Laitinen

Järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan haasteet ja keinot

Katsaus järjestäytyneen rikollisuuden
torjuntaan Suomessa

Poliisiammattikorkeakoulun katsauksia 33

Järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan haasteet ja keinot

Katsaus järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaan Suomessa

Pirjo Jukarainen, Marko Juutinen ja Kari Laitinen

Poliisiammattikorkeakoulu
Tampere, 2023

Pirjo Jukarainen, Marko Juutinen ja Kari Laitinen
Järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan haasteet ja keinot
Katsaus järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaan Suomessa

Poliisiammattikorkeakoulun katsauksia 33
ISBN 978-951-815-420-7
ISSN 2341-6394

Grano Oy, 2023

Esipuhe

Ammattimainen ja järjestäytynyt rikollisuus on hankalasti määriteltäviä kokonaisuus, jossa rikosten motiivi on taloudellinen hyöty ja rikosten toteuttaminen vaatii erikoisosaamista sekä suunnitelmallista, usean henkilön yhteistyötä. Yleisesti ammattimaiseksi ja järjestäytyneeksi rikollisuudeksi luokitellaan muun muassa huumausaineiden valmistus- salakuljetus ja kauppa, ihmisten salakuljetus ja kauppa, asekauppa sekä rikoshyödyn pesuun erikoistunut talousrikollisuus. Rikollista toimintaa tuetaan korruptiolla ja viranomaisten uhkailulla ja painostamisella.

Kansallinen ammattimaisen ja järjestäytyneen rikollisuuden torjuntavelvoite perustuu sisäisen turvallisuuden ylläpitoon ja kansainvälisiin velvoitteisiin. Euroopan Unionin jäsenenä voimme omaksua muiden jäsenmaiden tietoutta rikollisuuden torjuntakeinoista, ennalta estävistä toimenpiteistä ja viranomaistoiminnan kehittämisestä. Yhdistyneiden Kansakuntien Palermon sopimuksen velvoitteiden täytäntöön panemista arvioidaan parhaillaan Suomea koskevassa maatarkastuksessa. Suomi tarvitsee oman kansallisen ammattimaisen ja järjestäytyneen rikollisuuden torjuntastrategian, jotta voidaan määritellä yhtenäiset kansalliset tavoitteet sekä tehostaa ja koordinoida kansallista ja kansainvälistä yhteistyötä.

Eduskunnan hallintovaliokunnan ponnen ja valtioneuvoston oikeusvaltion kehittämisen ja sisäisen turvallisuuden ministerityöryhmän linjausten mukaisesti oikeusministeriö ja sisäministeriö ovat valmistelleet ammattimaisen ja järjestäytyneen rikollisuuden torjuntastrategian valmistelua ja tilanneet muun muassa oheisen järjestäytyneen rikollisuuden tilannekuvan Poliisiammattikorkeakoululta. Tilannekuvan tarkoituksena on tehdä näkyväksi ammattimaisen ja järjestäytyneen rikollisuuden tämän hetkinen tilanne Suomessa, ja antaa ajatuksia sen tulevaisuuden näkymistä. Tilannekuvan tietojen pohjalta voidaan aloittaa tietoon perustuvan järjestäytyneen rikollisuuden strategian, toimenpideohjelman ja vaikuttavuusmittareiden laatiminen; poliittisen tuen valtuuttamana voidaan laatia yhteiskunnallisesti laaja-alainen järjestäytyneen rikollisuuden torjuntastrategia- ja toimenpideohjelma sekä vaikuttavuusmittarit, jotka valmistellaan ja toimeenpannaan moniviranomais- ja

järjestötyönä. Tilannekuvan laatimisen aikana vahvistunut yhteinen tahtotila ja torjunnan keinojen yhteiskehittely antavat strategiatyölle hyvän perustan.

Mika Junninen
Hankkeen ohjausryhmän puheenjohtaja
Oikeusministeriö

Tiivistelmä

Olemme laatineet selvityksen järjestäytyneen ja ammattimaisen rikollisuuden toimintamahdollisuuksista Suomessa. Selvitystyö palvelee rikollisuuden ennalta ehkäisyn ja torjunnan strategian päivittämistä. Järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaan liittyy kolme merkittävää haastetta.

Järjestäytyneen rikollisuuden moninaisuus edellyttää ensinnäkin poikkihallinnollista ja ruohonjuuritason toimijat integroivaa tiedon tuottamista, keräämistä ja analyysia. Tarvitsemme laajempaa yhteistyötä voidaksemme paljastaa ja ymmärtää verkostomaista, tietoverkkoja hyödyntävää ja ketterästi muuntautuvaa rikollisuutta. Yhteisen tilannekuvan ja koordinaation merkittävimmät esteet liittyvät tiedon käyttöä, -vaihtoa ja -analyysiä koskevaan sääntelyyn sekä yhteistyön organisointiin.

Toinen haaste liittyy hallinnollisen lähestymistavan kehittämiseen oikeusprosessuaalisen rikostorjunnan rinnalle. Suomessa tulisi ennalta estää rikollisuuden laajamittainen soluttautuminen elinkeinoelämään. Muihin pohjoismaihin verrattuna rikolliset markkinat ja toimijakenttä ovat vielä toistaiseksi pienemmät Suomessa. Rikolliset toimijat ovat kuitenkin vahvistamassa asemaansa elinkeinoelämässä ja erilaisina ammattimaisina avustajina. Tämä edellyttää erityisesti hallinnollisten keinojen kehittämistä.

Kolmas haaste on, että osa populaarikulttuurista ja sosiaalisen median sisällöstä antaa ammattimaisesta ja vakavasta rikollisuudesta valheellisen kuvan; rikollisuutta markkinoidaan helppona keinona menestyä elämässä. Tämän ilmiön vahvistumisen estämiseen tulisi löytää uusia keinoja.

Sammanfattning

Detta är en rapport om möjliggörande faktorer och förutsättningar för den grova och organiserade brottsligheten i Finland. Utredningens ändamål är att stödja förebyggandet och bekämpning av den grova och organiserade brottsligheten genom att identifiera några av de viktigaste utmaningar som det arbetet möter idag.

För det första kräver den mångfacetterade karaktären av organiserad brottslighet myndighetsgemensamt arbete som även inkluderar icke-statliga aktörer och fältoperatörer för insamling, utbyte och analys av olika typer av data. Vi behöver ett bredare samarbete för att igenkänna, avslöja och förstå de ofta nätverksliknande, smidiga och flexibla former av brottslighet som utgör en majoritet av dagens organiserad brottslighet. De mest väsentliga hindren för en gemensam lägesbild och samordning är relaterade till förordningar om användning, utbyte och analys av information samt organisationen av samarbetet.

Den andra utmaningen är relaterad till utvecklingen av ett administrativt tillvägagångssätt vid sidan av det rättsliga förfarandet för att förebygga brott. Den storskaliga brottslighetens inträngning i näringslivet bör förhindras i förväg. Jämfört med de övriga nordiska länderna är den kriminella marknaden och aktörer mindre etablerade i Finland. Kriminella aktörer stärker dock sin ställning i den legitima verksamheten och som professionella möjliggörare av brott. Detta kräver utveckling av administrativa brottsförebyggande åtgärder.

Den tredje utmaningen är att viss populärkultur och innehåll i sociala medier ger en falsk bild av grova och organiserat brott: det framförs som en väg till ett framgångsrikt liv. Nya sätt bör hittas för att förhindra att detta fenomen förstärks.

Summary

We have prepared a report on the operational possibilities of organized and professional crime in Finland. The study serves the updating of the strategy for prevention of and fight against crime. Prevention of organized crime presents three major challenges.

The diversity of organized crime requires cross-administrative production, collection and analysis of information and integration of grassroot level operators in the efforts. We need more broad-based cooperation to be able to expose and understand networked and agilely adaptable crime that utilizes information networks. The most significant obstacles to a shared situation awareness picture and coordination relate to the regulation on the use, exchange and analysis of information, and organization of cooperation.

The second challenge relates to the development of an administrative approach alongside crime prevention in the judicial process. Large-scale infiltration of crime in economic life should be prevented in Finland. For the time being, the criminal markets and the field of criminal operators is smaller in Finland than in the other Nordic countries, but criminal operators are strengthening their position in trade and industry and as various types of professional assistants. This requires further development of administrative methods in particular.

The third challenge is that certain parts of popular culture and social media content give a false impression of professional and serious crime, as these are marketed as a way to succeed in life. New ways should be identified to prevent this phenomenon from gaining ground.

Sisällys

Esipuhe	4
Tiivistelmä	6
Sammanfattning	7
Summary	8
Katsaus järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaan Suomessa	10
Haaste 1. Järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan tulisi olla tietojohtoisempaa	12
Haaste 2. Hallinnollista järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaa tulisi kehittää	16
Haaste 3. Tosielämän rikollisuutta kuvaava populaarikulttuuri markkinoi rikollisuutta	22
Tulevaisuuden strategiset suuntaviivat	25
Lähteet	27
Liite 1. Haastattelut ja työpaja	30

Katsaus järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaan Suomessa

Tämä selvitys käsittelee järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan kehittämistarpeita Suomessa. Esittelemme tässä politiikkasuositus-artikkelissa kolme keskeistä järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaan liittyvää haastetta ja annamme suosituksia torjuntatoimien suuntaamiselle. Selvitys on tehty oikeus- ja sisäministeriön toimeksiannosta ja se palvelee järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen strategian uudistamistyötä.¹ Toinen teemaan liittyvä artikkelimme käsittelee rikollisia toimijoita ja markkinoita. Prosessi on ollut iteratiivinen ja käynnistyi kirjallisuuskatsauksella. Syvensimme siinä esille nousseita teemoja haastatteleamalla asiantuntijoita ja keskustelemalla niistä Erätauko-menetelmällä työpajassa.²

Keskeisimmät havainnot

- 1. Tarvitsemme laaja-alaista ja tietoon perustuvaa yhteistyötä voidaksemme paljastaa ja ymmärtää verkostomaista, tietoverkkoja hyödyntävää ja ketterästi muuntautuvaa rikollisuutta.** Järjestäytyneen rikollisuuden moninaisuus edellyttää poikkihallinnollista ja ruohonjuuritason toimijat integroivaa tiedon tuottamista, keräämistä ja analyysia. Tämän yhtenä esteenä nähdään tiedonvaihdon sääntely ja/tai sen tulkinta.
- 2. Suomessa voitaisiin hallinnollisin keinoin ennalta estää rikollisuuden laajamittainen soluttautuminen elinkeinoelämään.** Muihin pohjoismaihin verrattuna järjestäytyneellä rikollisuudella ja sen ammatillisilla avustajilla on Suomessa vielä toistaiseksi pienempi jalansija elinkeinoelämässä. Jotta tilanne ei heikentyisi oikeusprosessien rinnalle tarvittaisiin ennalta ehkäiseviä rikoksentorjuntakeinoja.

¹ Olemme hyödyntäneet analyysissä YK:n huumeiden ja rikollisuuden torjunnasta vastaavan toimiston (UNODC) strategiatyökalua. UNODC, 2021.

² Haastatteluun ja työpajaan osallistuneet on kuvattu tarkemmin liitteessä 1.

3. Osa populaarikulttuurista ja sosiaalisen median sisällöstä antaa ammattimaisesta ja vakavasta rikollisuudesta vääristyneen kuvan. Tosiasiassa on viitteitä, että järjestäytynyt rikollisuus on entistä raaempaa. Väkivalta kohdistuu myös läheisiin. Uhreja kiristetään ja nöyryytetään. Järjestäytynttä rikollisuutta ”markkinoivan” kulttuurin oheen tarvitaan erityisesti lapsille ja nuorille suunnattua media- ja laillisuuskasvatusta. Mediasisältöjen tuotantoon tarvitaan myös lisää vastuullisuutta.

Haaste 1. Järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan tulisi olla tietojohdoisempaa

Laatimamme esiselvitys on ensiaskel kohti tietojohdoisempaa ja riskiperusteisempaa järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaa. Kuvio 1 havainnollistaa tiedolla johtamisen prosessia. Se lähtee liikkeelle ongelmien ja ilmiöiden tunnistamisesta, tiedon keräämisestä, vaihtamisesta ja analysoinnista sekä jaetun tilannetietoisuuden muodostamisesta. Vasta tämän jälkeen voidaan muotoilla tavoitteet, asettaa ne tärkeysjärjestykseen ja käynnistää koordinoitu toiminta tavoitteiden saavuttamiseksi. Haastatteluissa ja ennakointityöpajassa kävi ilmi, että Suomessa on kehitettävää jokaisen vaiheen suhteen.

Kuvio 1. Järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan prosessi: tiedosta toimintaan

Asiantuntijahaastatteluissa ja työpajassa nostettiin vahvasti esille, että Suomesta puuttuu laaja-alainen tilannekuva ja -ymmärrys järjestäytyneestä ja ammattimaisesta rikollisuudesta. Tunnukselliset rikollisjärjestöt ovat pääosin seurannassa ja muutamia ryhmiä on pystytty lakkauttamaan oikeuden päätöksellä. Tämä on rajoittanut ryhmien toimintaedellytyksiä, mutta ei ole yksinään riittävä toimenpide rikollisuuden ennalta ehkäisemiseksi. Ennalta ehkäisemisen kannalta koettiin haasteelliseksi erityisesti se, että kaikkea lainvalvontaviranomaisten keräämää tietoa ei voi hyödyntää hallintoviranomaisten työturvallisuusriskien arvioinnissa, julkisten tarjouskilpailuiden poissulkuperusteena tai hallinnollisten lupapäätösten (kuten ase- ja elinkeinolupien) tukena.³

Järjestäytyneen rikollisuuden tilanneymmärrys perustuu tällä hetkellä vahvasti esitutkintaviranomaisten tuottamiin tietoihin. Järjestäytyneen rikollisuuden toimijoiden seurannasta ja eräiden ilmiöraporttien tuottamisesta on ollut päävastuussa Keskusrikospoliisi. Rajat ylittävän rikollisuuden tilannekuvan

³ Erätauko-keskustelut työpajassa; poliisin haastattelut.

tuottamisessa on keskeinen rooli myös poliisin, tullin ja Rajavartiolaitoksen PTR-yhteistoiminnalla, jossa myös Rikosseuraamuslaitos (Rise) on mukana vankeusrangaistuksen aikaisten rikosten estämiseksi ja laitosturvallisuuden ylläpitämiseksi.⁴ Verohallintoon sijoittunut Harmaan talouden selvitysyksikkö (HTSY) tuottaa ilmiötason selvityksiä, jotka auttavat ymmärtämään järjestäytyneen rikollisuuden toimintaa ja toimintaedellytyksiä Suomessa. Nimensä mukaisesti sen pääfokus on kuitenkin harmaan talouden ja erityisesti lakisäästeiden velvoitteiden suorittamisen seurannassa. HTSY on julkaissut vastikään kirjallisuuskatsauksen siitä, miten järjestäytynyt rikollisuus hyödyntää yritystoimintaa.⁵ Edellä mainittujen yhteistyörakenteiden lisäksi ja niitä täydentämään tarvittaisiin muitakin toimijoita, jotka osallistuisivat järjestäytyneen rikollisuuden ilmiöiden ennakointiin, maantieteellisten ja toimialakohtaisten riskien arviointiin ja toimijakentän seurantaan.

Yhtenä keskeisenä esteenä nähtiin sääntely, joka estää tilannekuvan muodostamisen sekä riskiarvion kannalta olennaisen tiedon keräämistä ja vaihtamista. Tärkeää lainsäädäntöä myös puuttuu: esimerkkeinä katvealueista mainittiin lainvalvontaviranomaisten tiedon hyödyntäminen riskienhallinnassa, lupapäätöksissä ja muissa hallinnollisissa ratkaisuissa sekä tiedustelu sosiaalisen median alustoilla. Sääntelyä pidettiin myös liian tulkinnanvaraisena ja asiantuntijat toivoivat selkeämpiä linjauksia ja ohjeita. Vaikka laki ei olisi muuttunut, sitä on alettu tulkita tiukemmin siten, ettei tiedonvaihto ole mahdollista. Ilmiötason analyysin lisäksi nähtiin tärkeäksi kerätä ja jakaa tietoa henkilöiden ja yritysten kytköksistä järjestäytyneeseen rikollisuuteen.⁶ Samansuuntaisia havaintoja on saatu muissakin tutkimuksissa. Niissä on myös esitetty teknologisia ratkaisuja tukemaan tietojohdoista ja riskiperusteista yhteistyötä. Tällainen voisi olla esimerkiksi alusta, jonne voitaisiin kerätä indikaattori- ja vihjetietoa.⁷

⁴ Laki poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta, 687/2009; Valtioneuvoston asetus poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta, 1126/2009; HE 6/2020.

⁵ Garselius ja Kärkkäinen 2023; Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä 1207/2010.

⁶ Poliisin yksiköiden, Rajavartiolaitoksen, ulosottoviranomaisen ja tullin asiantuntijoiden haastattelut ja Erätauko-keskustelut työpajassa.

⁷ Kuukasjärvi, Rikkilä & Kankaanranta 2022.

Toimenpidesuosituks⁸

- **Järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan tulisi olla nykyistä tietojohd^oisempaa ja riskiperusteisempaa.** Tämä edellyttää laaja-alaisempaa ja luotettavampaa tilannekuvaa ja fokusoidumpia riskiarvioita. Suomessa ei ole esimerkiksi tutkittua tietoa eri toimialojen riskitasosta. Ilmiöselvityksille ja riskien arvioinnille tulisi luoda tietoturvalliset ja tietosuojan huomioivat rakenteet.
- **Suuri osa järjestäytyneestä rikollisuudesta ei paljastu. Sääntelyä tulisi-kin kehittää siten, että se tukee oma-aloitteista tietojen vaihtoa ja rekisteritietojen yhdistämistä analyysiä varten.** Nykyisellään esitutkintaviranomaiset joutuvat pohtimaan keinoja ”hoksauttaakseen” hallinnollisia viranomaisia ja elinkeinoelämän toimijoita rikollisuuden tunnistamiseksi.
- **Globaalin rikollisuuden volyymit ovat valtavat ja toimintamallit muuttavat jatkuvasti. Tilannekuvan päivittäminen edellyttää ”antureita”, jotka keräävät signaaleja kansainvälisistä muutoksista.** Esimerkiksi ulkomaan yhdyshenkilöt voivat auttaa keräämään ennakoivaa tietoa maissa, joihin liittyy korkeampi järjestäytyneen rikollisuuden riski. Yhdyshenkilöiden vaihtuvuus haittaa kuitenkin paikallisten luottamussuhteiden rakentamista, joten yhdyshenkilötoiminnan tulisi olla mahdollisimman pitkäjänteistä. Suomen tulee myös tiivistää kansainvälistä yhteistyötä ja tiedonvaihtoa.
- **Rikosten uhrien kokonaistilanne tulee ymmärtää nykyistä paremmin ja purkaa esteitä rikoksista ilmoittamiselle.** Tämä koskee esimerkiksi erilaisten petosten, ihmiskaupan sekä seksuaalisen ja työperäisen hyväksikäytön uhreja. Tietoverkkorikoksen paljastuminen on myös mainehaitta yritykselle ja nostaa kynnyistä tehdä rikosilmoitus. Analyysi ilmiöistä ja rikollisista toimintamalleista on sitä luotettavampaa, mitä enemmän dataa on saatavilla.
- **Tilannekuvan tuottamiseen ja rikosten ennalta ehkäisyyn tulee osallistaa henkilöitä, joilla on ”ruohonjuuritason kosketuspinta” järjestäytyneen rikollisuuden rekrytointiin ja toimintaan.** Tällaisia tahoja ovat esimerkiksi rikollisuudesta irtautuneet kokemusasiantuntijat, rikoksiin syyllystyneiden alaikäisten huoltajat ja talousvaikeuksissa olevat yrittäjät. Heidän kauttaan voidaan poimia heikkoja signaaleja muutoksista ja ymmärtää paremmin muun muassa viranomaistilastojen poikkeamia.

⁸ Suositukset pohjautuvat haastatteluihin ja Erätauko-keskusteluun työpajassa.

- **Finanssisektorin toimijoilla ja muilla elinkeinoelämän toimijoilla tulee olla sujuvat tiedonvaihtokanavat viranomaisten kanssa.** Järjestäytyneen rikollisuuden tunnistaminen voi olla yrittäjille vaikeaa. Rikosprosessi vie yritykseltä paljon aikaa ja resursseja. Työpajassa ehdotettiin matalan kynnyksen neuvontakanavien luomista ja lisää tietoa viranomaisten vihkkanavista. Tulisi myös selvittää, voisiko Rahanpesun selvittelykeskusselle tehtävien ilmoitusten vastineena olla automatisoidusti lähetettävää tietoa, esimerkiksi yrityskytkennoistä tai ilmiöistä.

Haaste 2. Hallinnollista järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaa tulisi kehittää

Haastatteluissa nousi vahvasti esiin tarve järjestäytyneen rikollisuuden toimintaedellytysten haittaamiseen ennalta ehkäisevästi, ennen kuin rikollisilla on jalansija laillisessa yritysmaailmassa ja muualla yhteiskunnassa. Tästä syystä valitsimme työpajamme toiseksi erityisteemaksi hallinnollisen rikostorjunnan. Työpajan osallistujia pyydettiin nostamaan esille hallinnollisiin keinoihin liittyviä haasteita ja pohtimaan ratkaisuja.

Keskeisinä teemoina nousivat järjestäytyneen rikollisuuden tunnistamiseen ja työturvallisuusriskien hallintaan liittyvät haasteet, yhteistyön ja tiedonvaihdon esteet, heikot mahdollisuudet riskiperusteiseen valvonnan kohdentamiseen, sekä osaamisen kehittämistarpeet. Sääntelyn kehittäminen tukemaan yhteistyötä ja lisäkoulutus nousivat tärkeiksi keinoiksi kohentaa tilannetta. Työpajassa tuotiin esiin myös onnistumisia: poliisi on esimerkiksi perustellut aseluvan tai järjestyksenvalvojakortin epäämistä sillä, että jengiin kuuluva henkilö ei ole elämäntavoiltaan tai -tyyliltään luvan haltijaksi soveltuva. Lisäksi jo valvonnan itsessään nähtiin vaikuttavan ennalta estävästi.⁹

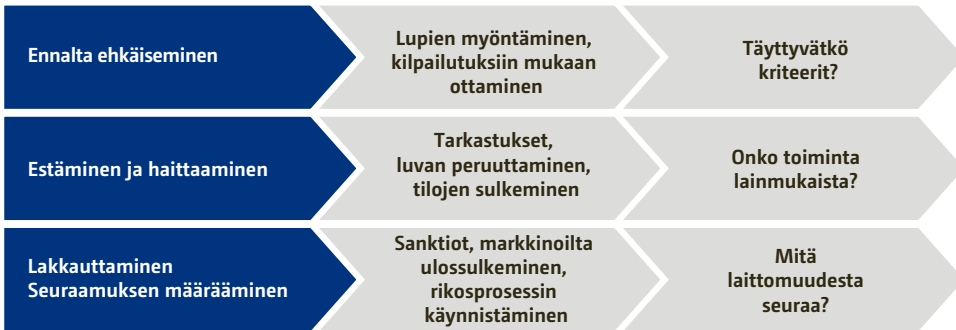
Turun yliopistossa laadittiin vuonna 2019 selvitys siitä, miten erilaisin hallinnollisin keinoin voidaan ennalta estää ja haitata organisoituneiden rikollistahojen mahdollisuutta edistää omia taloudellisia intressejään hyödyntämällä laillista elinkeinoelämää ja rahoitusjärjestelmää. Suomessa on käytetty termiä hallinnollinen rikosten torjunta. Tutkijat suosittavat kuitenkin harkitsemaan EU:n tasolla käytettyä termiä ”*hallinnollinen lähestymistapa*” järjestäytyneen rikollisuuden ehkäisemiseen ja torjuntaan.¹⁰

Hallinnolliset keinot voidaan jakaa karkeasti kolmeen ryhmään: (1) järjestäytyneen rikollisuuden lailliseen toimintaan integroitumisen ennalta ehkäisemiseen, (2) rikollisen toiminnan hallinnolliseen haittaamiseen ja estämiseen sekä (3) toiminnan lakkauttamiseen ja hallinnollisten seuraamusten määräämiseen. Hallinnollinen rikostorjunta nivoutuu myös kiinteästi korruption ja harmaan

⁹ Erätauko-keskustelut työpajassa.

¹⁰ Hyttinen et al. 2019.

talouden torjuntaan. Esimerkiksi hyvää tilintarkastustapaa rikkoneiden julkistaminen verkossa voisi palvella talousrikollisuuden ammattimaisten mahdollistajien paljastamista.¹¹

Kuvio 2. Hallinnollisen rikostorjunnan prosessit ja esimerkit toimista

Eurooppalainen hallinnollista rikostorjuntaa edistävä verkosto ENAA on antanut suosituksia hallinnolliselle lähestymistavalle ja koonnut esimerkkejä hyvistä käytännöistä. Ennaltaehkäiseviä toimia ovat esimerkiksi ase- ja toimilupien epääminen, kriittisiin yhteiskunnallisiin toimintoihin liittyvistä julkisista hankintakilpailutuksista poissulkeminen. Keinoina voivat olla myös yritysten johdon ja työntekijöiden ”nuhteettomuus-” ja turvallisuus selvitykset. Rikollisen toiminnan hallinnollisen haittaamisen ja estämisen keinoja ovat esimerkiksi toiminnan tarkastukset, hankintasopimuskauden aikainen seuranta ja toimitilojen sulkeminen.¹²

Lupavalvonta on tärkeä osa rikosten ennalta estämistä – tai laajemmassa mielessä laillisiin rakenteisiin pääsyn valvontaa. Lupavalvonta on useiden eri viranomaisten vastuulla. Poliisi valvoo aselupia, aluehallintoviranomaiset anniskelulupia ja eräitä toimilupia, finanssivalvonta valvoo oman alansa toimilupia ja esimerkiksi Tulli tullimenettelyyn tai tullittomuuteen liittyviä lupia. Lupien saamisen edellytyksiä valvovat eri lupaviranomaisten lisäksi muut viranomaiset. Lupavalvonnan tehokkuus rikollisten toimijoiden sulkemisessa laillisen talouden ulkopuolelle on suhteessa viranomaisille säädettyihin tiedonsaantioikeuksiin.

¹¹ Hyttinen et al. 2019; Elintarvikeketjun rikostorjunnan, Hansel:in, Kuntaliiton, poliisin, tullin ja verohallinnon asiantuntijoiden haastattelut sekä Erätauko-keskustelut työpapajassa.

¹² ENAA 2020.

Suomessa tunnuksellisia ryhmiä on lakkautettu yhdistyslain nojalla. Korkein oikeus ja Itä-Suomen hovioikeus pitivät voimassa käräjäoikeuden tekemän Cannonball MC:n ja sen alajärjestö Squad 32n lakkautuspäätöksen. Käräjäoikeus katsoi, että kyse on yhdistyslaissa kielletystä yhdistyksestä ja toiminta on olennaisesti lain- ja hyvien tapojen vastaista. Järjestöjen katsottiin olevan kokonaan tai osittain sotilaallisesti järjestyneitä. Helsingin hovioikeus piti vastaavan Itä-Uudenmaan käräjäoikeuden päätöksen voimassa koskien ryhmiä United Brotherhood (UB) ja Bad Union.¹³ Haastattelemiemme asiantuntijoiden arvion mukaan lakkauttamiset eivät lopeta ryhmien rikollista toimintaa. Se voi yhä jatkua pienemmissä soluissa. UB-ryhmän asema vankilamaailmassa ei heikentynyt, vaan se toimii uudella identiteetillä. Lakkauttaminen vie kuitenkin osan toimintaedellytyksistä.¹⁴

Toiminnan lakkauttaminen voi antaa henkilöille paremman mahdollisuuden irtautua rikollisesta ryhmästä tai -verkostosta. KRP:ssä toimii jengirikollisuudesta irtautumista tukeva ohjelma. Irtautujalle järjestetään tapauskohtaisesti palveluita yhteistyössä kuntien, kaupunkien ja kumppanijärjestöjen avulla. Tärkeässä roolissa ovat myös Aggredi-menetelmää soveltavien järjestöjen tukipalvelut. Kokemusasiantuntija arvioi haastattelussa, että irtautumisen tuella valtio on säästänyt hänen tapauksessaan miljoonia.¹⁵

ENAA korostaa, että hallinnollinen lähestymistapa *täydentää* rikosoikeudellisia keinoja – yksinään hallinnolliset keinot eivät toimi. Yksi esimerkki on Liettuasta, jossa on voitu estää rikollisten kommunikaatiota jo esitutinnan aikana estämällä puhelinten IMEI-koodien ja SIM-korttien käyttö. ENAA tähdentää myös viranomaisten toisiaan täydentävän yhteistyön merkitystä. Esimerkkeinä tästä mainitaan Alankomaiden, Belgian ja Saksan raja-alueyhteistyö. Näiden maiden viranomaiset muodostivat vuonna 2019 EURIEC osaamiskeskuksen, jossa on mukana myös tieteellisiä tutkimusyhteisöjä. EURIEC on sekä operatiivinen toimija että kehittämisorganisaatio: se on avustanut raja-alueella toimivan järjestäytyneen rikollisuuden hallinnollisessa torjunnassa ja selvittänyt tiedonvaihdon esteitä. Osaamiskeskus on muun muassa tuottanut hallinnollisen rikostorjunnan sanaston kolmella kielellä auttamaan rajat ylittävää yhteistyötä. Sen lisäksi se on laatinut ohjeistuksia ulkomaan tietopyyntöjen laatimiseen.¹⁶

¹³ Tuomioistuinlaitos 2022a; 2022b. Myös rekisteröimätön yhdistys voidaan lakkauttaa.

¹⁴ Poliisin ja Rikosseuraamuslaitoksen asiantuntijoiden haastattelut.

¹⁵ Poliisin ja kokemusasiantuntijan haastattelut.

¹⁶ ENAA 2020.

Alankomaat on hallinnollisen rikostorjunnan edelläkävijä Euroopassa. Alankomaissa on ollut jo vuodesta 2003 voimassa erityinen ”nuhteettomuusseulon-talaki” (Bibob). Sen nojalla maassa toimii viranomainen, jolla on oikeudet käsitellä luottamuksellista tietoa kuten rikostiedustelutietoja, rikosrekisterejä ja verotustietoja. Muut viranomaiset voivat osoittaa tälle erityisvaltuuksilla toimivalle viranomaiselle tarkastuspyyntöjä. Jos epäilyjä järjestäytyneen ja ammattimaisen rikollisuuden mukana olosta löytyy, on se säädetty perusteeksi estää esimerkiksi markkinoillepääsy kriittisille toimialoille. Lain nojalla voidaan kieltää hallinnollisia palveluita, kieltäytyä toimilupien myöntämisestä tai sulkea ulos julkisista hankintakilpailuista. Vuonna 2020 valmistuneen lakiuudistuksen jälkeen Bibob-lainsäädäntö antaa aikaisempaa paremmat välineet toimia myös silloin, kun rikollinen järjestö toimii bulvaanin kautta.¹⁷

Hallinnollista rikostorjuntaa on kehitetty myös Ruotsissa. Vuodesta 2015 alkaen toiminut viranomaisverkosto seuraa järjestäytyneen rikollisuuden tilannekuvaa laaja-alaisesti ja laatii julkisesti saatavilla olevia tilannekatsauksia.¹⁸ Vaikka vuonna 2021 julkaistussa viranomaisverkoston tilannekatsauksessa todetaan, että jaetun tilannekuvan luomisessa on puutteita ja yhteistä strategiaa tulisi kehittää, on toiminta ollut vaikuttavaa paikallisella tasolla. Esimerkiksi Göteborgissa käynnistettiin klaanin vastaista toimintaa varten viranomaisyhteistyö, johon kutsuttiin mukaan verohallinnon, sosiaalivakuutuskassan, työvälistysoimiston, syyttäjänviraston, sosiaalitoimen, tullilaitoksen, rikosseuraamuslaitoksen ja ulosottoviranomaisen edustajat. Yhteistyökokouksissa eri viranomaiset saattoivat verrata tietojään kohdehenkilöistä. Ruotsin tullin mukaan yhteistoinnista saatiin uutta tietoa rikolliseen klaaniin liittyvistä henkilöistä ja tarkastustoimia voitiin kohdentaa riskiperusteisesti.¹⁹

Kokoavia havaintoja haastatteluista ja työpajan tuloksista

Keskeiset hallinnollisen rikostorjunnan haasteet Suomessa liittyvät viranomaisten tiedonsaantioikeuksiin. Yritysten ja elinkeinonharjoittajien toimintaa valvovilla viranomaisilla ei ole haastattelemiemme asiantuntijoiden mukaan mahdollisuutta saada riskienhallinnan ja työturvallisuuden varmistamista varten

¹⁷ ENAA 2020; Hyttinen et. al., 2019, 39, 40; Huisman, 2012, 187.

¹⁸ Polismyndigheten 2017; Polismyndigheten 2021.

¹⁹ Bäckström Lerneby 2022.

relevanttia tietoa. Tämä on johtanut vakaviinkin vaaratilanteisiin tarkastuskäynteillä.²⁰

Julkisissa hankinnoissa ei myöskään tällä hetkellä voida tehdä kattavaa selvitystä tarjouskilpailuun osallistuvan ammattimaisesta rikollisesta taustasta. Esimerkiksi oikeusrekisterikeskukselta saadussa rikosrekisteriotteessa eivät näy kaikki talousrikokset, kuten petokset, velallisen rikokset, kirjanpitorikokset, ympäristörikokset tai elintarvikeketjun rikokset, eivätkä luonnollisen henkilön saamat – useammatkaan – sakkorangaistukset. Rikosrekisteriotetta tai velvoitteidenhoitoselvitystä ei voi myöskään tarkistaa sopimuskauden aikana. Rikosrekisteriotteen selvittämisvelvollisuus koskee vain EU-kynnysarvot ylittäviä ja erityisalojen hankintalain kynnysarvot ylittäviä hankintoja. Tietojen saanti ulkomailta on myös haastavaa.²¹

Tiedonsaantiin liittyvien esteiden taustalla on yksityisten oikeuksien suojaaminen viranomaisten vallankäytöltä. Viranomaistoiminnan on oltava oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärän nähden.²² Asiantuntijat huomauttivat, että viranomaisten laajemmat tiedonvaihtomahdollisuudet voivat paradoksaalisesti heikentää tiedon sisältöä. Viranomaisille tehtävien ilmoitusten luotettavuus voi heiketä, jos yritykset tai yksityishenkilöt eivät halua, että tietoa käytetään rikostorjunnan tarkoituksiin.²³

Toimenpidesuosituks²⁴:

- **Yksityisen henkilön oikeutta suojaavissa ja viranomaisten toimivaltuuksia rajoittavassa sääntelyssä tulisi nykyistä selkeämmin huomioida vakavan ja ammattimaisen rikollisuuden torjunta.** Nykyinen sääntely ja sen tulkinta on epäselvää sen suhteen, onko osallisuus rikoksia harjoittavassa yhteisössä salassa pidettävä yksityiselämään tai yksityisyyteen liittyvä asia.

²⁰ Elintarvikeketjun rikostorjunnan, harmaan talouden torjunnan ja verohallinnon asiantuntijoiden haastattelut.

²¹ TEM 2017; Elintarvikeketjun rikostorjunnan, Hansel'in, Kuntaliiton, ja verohallinnon asiantuntijoiden haastattelut sekä Erätauko-keskustelut työpajassa.

²² Hallintolaki 2: 6; Perustuslaki 2: 21; Hyttinen ym., 2019, 151.

²³ Traficom ja tullin asiantuntijoiden haastattelut.

²⁴ Suositukset pohjautuvat haastatteluihin ja Erätauko-keskusteluun työpajassa.

- **Hallintoviranomaisten tiedonsaantioikeuksien tulisi tukea nykyistä paremmin riskiperusteista valvontaa.** Tietoa tunnistetuista toimijoista tulisi voida luovuttaa hallintoviranomaisille riskienhallintaan ja työturvallisuuden varmistamisen tarkoituksiin.
- **Järjestäytyneen rikollisuuden riskiarvion perusteella tulisi määritellä ne kriittiset toimialat ja työtehtävät, joilla edellytetään henkilöstön taustojen selvittämistä, kuten turvallisuusselvitystä.** Turvallisuusselvityksen laajuuden tulisi perustua toimialan ja/tai työtehtävän riskitasoon. Nykyisellään turvallisuusselvitys ei kata kaikkia keskeisiä tehtäviä ja selvitys kestää kauan. Turvallisuusselvityksissä ei voida myöskään pääsääntöisesti käyttää poliisin tiedustelutietoa henkilön kytköksistä järjestäytyneeseen rikollisuuteen.
- **Julkisista hankinnoista vastaavia tulisi kouluttaa tunnistamaan järjestäytynyttä rikollisuutta.** Hankinnoissa on vakiintuneet selvittämisen prosessit, mutta uusien rikollisten toimintamallien havaitseminen on haastavaa ilman osaamisen jatkuvaa ylläpitämistä.

Haaste 3. Tosielämän rikollisuutta kuvaava populaarikulttuuri markkinoi rikollisuutta

Useat haastattelemamme asiantuntijat pitivät huolestuttavana, että tosielämän rikollisuudesta kertovat muistelmateokset, tv-dokumentit, suoratoistosarjat ja muu viihdeteollisuus muokkaavat mielikuvaamme ammattimaisesta rikollisuudesta ja esittävät sen hohdokkaana elämäntapana. Samoin musiikin sanoituksilla ja kuvastolla luodaan mielikuvaa menestyksestä. Asiantuntijoilla oli huoli, että etenkin lapset ja nuoret ottavat *true crime* -kulttuurin todesta. Rikollispuromona esiintyvä henkilö voi olla rikollisryhmän hyväksikäyttämä henkilö, joka on rikolliselle kartellille velkaa useita miljoonia. Muistelmilla ja julkisuudella voidaan yrittää vaikuttaa myös tuomioihin.²⁵

Järjestäytynyt rikollisuus voi myös yrittää vaikuttaa mediasisältöihin ja niiden sävyyn. Toimittajien mukaan tämä on lisääntynyt MC-jengien lakkauttamispäätösten jälkeen; jengeihin kuuluvat ovat ottaneet yhteyttä toimittajiin ja uhkailleet väkivallalla. Haastattelemamme toimittajat pohtivat, miten käsitellä rikollisuutta vastuullisesti ja ihmisarvoa kunnioittavasti. Miten välttää ”moraali-paniikkia” esimerkiksi musiikin haitallisuudesta.²⁶

Samankin tyyppisillä rikollisorganisaatioilla voi olla erilaisia viestintästrategioita. Markkinointi on tärkeää erityisesti vasta perustetuille rikollisryhmille ja rikollista ”uraa” aloitteleville, jotka vielä rakentavat mainettaan ja uskottavuuttaan. Vankeustuomiota saatetaan hyödyntää ”brändin” markkinoinnissa. Henkirikoksilla ja niiden uhreista kertomalla pyritään saamaan vaikutusvaltaa. Tämä voi eskaloida väkivaltaisen koston kierteen; uhrien läheisten kärsimyksistä traumatisoituminen madaltaa koston kynnyksiä.²⁷

Julkisuudessa on keskusteltu paljon katujengi-ilmiön vakavuudesta. Monet haastatteluun ja työpajaan osallistuneet asiantuntijat sanoivat, ettei ilmiötä

²⁵ Järjestöjen asiantuntijoiden, kokemusasiantuntijoiden, poliisin ja toimittajien haastattelut.; Erätauko-keskustelut työpajassa.

²⁶ Järjestöjen asiantuntijoiden, kokemusasiantuntijoiden ja toimittajien haastattelut.

²⁷ Densley 2020; Whittaker, Densley ja Moser 2020; Iso-Britannian poliisin haastattelu.

tulisi aliarvioida. Katujengien yhteiskunnallinen merkitys liittyy niiden kykyyn hyödyntää sosiaalisen median alustoja rikollisen ja väkivaltaisen ryhmäidentiteetin rakentamisessa. Tämän seurausten nähtiin olevan pitkäaikaisia. Lainvalvontaviranomaisten voi olla vaikeaa tulkita sosiaalisen median sisältöjä: kerronta on symbolista, tapahtumia liioitellaan ja todellisuus sekoittuu fiktion. Katujengeillä ja muilla tunnuksellisten ryhmien rajapinnassa olevilla ryhmittymillä on paljon ”larppaamista”, pelillistä näyttelemistä. Toisaalta rikollisesta elämäntavasta kertovan artistin uskottavuus edellyttää tosielämän tekoja.²⁸

Musiikin haitallisten vaikutusten osoittaminen on vaikeaa. Tutkijat ovat esimerkiksi analysoineet yli sadan Lontoon jengeihin kytkeytyvän drill rap -artistin tuotantoa ja tutkineet tietokoneavusteisesti niiden yhteyttä henkirikosten, ryöstöjen ja väkivaltarikosten määrään. He myös tarkastelivat musiikin sävyä ja sen kehitystä ajan kuluessa. Menetelmän rajoitteista huolimatta tutkijat toteavat, etteivät he havainneet selkeää yhteyttä musiikin julkaisun ja rikosten määrän kesken. Musiikin sanoituksen sävy oli myös heidän analyysinsä mukaan kehittynyt ajan mittaan positiivisemmaksi.²⁹

Tapausesimerkki

Iso-Britanniassa poliisi on seurannut sosiaalisen median sovelluksiin ja suoratoistoalustoille ladattua sisältöä tunnistaakseen sieltä väkivaltaan ja muuhun rikollisuuteen yllyttämistä. Analyysin tuloksia hyödynnetään sekä ennalta estävästi että esitutinnan ja oikeudenkäynnin tukena. Ennalta estävä toiminta pyrkii paljastamaan suunnitellut väkivallanteot ja pysäyttämään jengien väliset kostonkierteet. Analyytikot toimivat myös asiantuntijoina oikeudessa. Iso-Britannian tietosuojavaltuutetun tekemän laillisuusarvion mukaan analyysitietojen käyttö on perusteltua rikostorjunnassa eikä poliisin tarvitse julkaista yksityiskohtia siitä, mitä nimenomaisia musiikkikappaleita se on tunnistanut haitallisiksi ja mitä toimenpiteitä niihin liittyen on tehty.³⁰

²⁸ Densley 2020.

²⁹ Kleinberg & McFarlane 2020.

³⁰ Information Commissioner's Office 2020; Iso-Britannian poliisin haastattelu

Toimenpidesuosituks³¹

- **Lasten ja nuorten kanssa tulee käsitellä rikollisuutta ihannoivaa ja siihen kouluttavaa sosiaalisen median sisältöä.** Opetushallitus ja Kansallinen audiovisuaalinen instituutti ovat laatineet yhdessä opettajien, asiantuntijoiden ja digiosaamisen verkostojen kanssa varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen käyttöön digitaalisen osaamisen kuvaukset.³² Näihin voisi lisätä tosielämän rikollisuutta käsittelevät sisällöt ja niiden vaikutusten ymmärtämisen.
- **Taiteellisen ilmaisun vapauten puuttumisen riskejä ja vaikutuksia tulee arvioida huolellisesti.** Järjestäytyneen rikollisuuden torjunta voi edellyttää taiteellisen ilmaisun vapauten puuttumista. Tämä voi heikentää luottamusta viranomaisiin ja aiheuttaa ei-toivottuja seurauksia. Populaarikulttuuria kontrolloivien ja kieltävien toimien hyötyjä ja haittoja tulee punnita huolellisesti. Apuna voi olla esimerkiksi tieteellisiä vaikuttavuusarvioita. Laillisuusvalvonnan tulee edellyttää viranomaisilta läpinäkyvyyttä keinojen kuvauksen suhteen. Keinojen vaikuttavuutta tulee myös seurata säännöllisesti.
- **Kulttuurialan toimijat, toimittajat ja verkossa toimivien alustapalveluiden tuottajat tulee osallistaa vahvemmin mukaan järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaan.** Rikollisryhmien markkinoinnissaan hyödyntämien kulttuuri- ja mediasisältöjen haitallisuuden arvioiminen ei saisi olla yksinomaan lainvalvontaviranomaisten vastuulla. Tarvitaan laaja-alaisempaa yhteiskunnallista keskustelua sekä haitallisesta kulttuurista että siihen puuttumisen keinoista.
- **Vastuulliseen viestintään valmennetut kokemusasiantuntijat voivat auttaa purkamaan rikollisuuteen liittyviä myyttejä ja mielikuvia.** He voivat esimerkiksi vierailla kouluissa ja nuorisotaloissa ja kertoa kokemuksiinsa perustuen rikollisen elämäntavan tosiasiallisista seurauksista. Kokemusasiantuntijat ovat myös tärkeitä mentoreita ja vertaistuki rikollisuudesta irtautuville. He voivat myös toimia viranomaisten apuna ja kulttuuritulkkeina.

³¹ Suositukset pohjautuvat haastatteluihin ja Erätauko-keskusteluun työpajassa.

³² Kansallinen audiovisuaalinen instituutti ja Opetushallitus 2023.

- **Rikollisuuden ennalta ehkäisyn resursoinnin ja rahoitusmallien tulee tukea luottamussuhteiden rakentumista.** Esimerkiksi nuorisotyötä tekevillä julkisen ja kolmannen sektorin toimijoilla ei ole turvattuna rahoitusta pitkäjänteiselle työlle; nuorille tutut ja turvalliset aikuiset vaihtuvat. Resursseja pitkäjänteisen ja paikallisen lähi- tai koulupoliisitoiminnan ylläpitämiseen ei myöskään ole riittävästi. Rikollisuudesta irtautumisen prosessit edellyttävät niin ikään pidempiaikaista tukea.

Tulevaisuuden strategiset suuntaviivat

Luotettavan ja kattavan tilanneymmärryksen muodostaminen Suomessa toimivasta järjestäytyneestä rikollisuudesta on tällä hetkellä vaikeaa. Järjestäytyneen rikollisuuden ja sen rinnakkaisilmiöiden kuten katujengien ja rikollisille palveluita tuottavien määritelmät ovat epäselviä niin akateemisessa tutkimuksessa kuin yhteiskunnallisessa keskustelussakin. Tämä vaikeuttaa alati muuntautuvan rikollisuuden torjuntaa. Hallinnollisiin ja rikosoikeudellisiin tarkoituksiin kerätyn datan yhdistäminen voisi parantaa ymmärrystä järjestäytyneestä rikollisuudesta. Käyttötarkoitus-perusteinen sääntely ei kuitenkaan tätä yleensä mahdollista. Suomessa monilla yksittäisillä asiantuntijoilla on myös paljon kokemukseen perustuvaa hiljaista tietoa, jota he eivät voi joko yhteistyöfoorumien puutteen, rajoittavan sääntelyn tai sen tulkinnan vuoksi välittää eteenpäin.

EU:n Komissio hyväksyi vuonna 2021 Järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaa koskevan EU:n strategian. Strategiassa on neljä painopistettä 1) lainvalvonta- ja oikeusyhteistyön tehostaminen, 2) rikollisten rakenteiden hajottaminen esitutkintaa tehostamalla, 3) rikoshyödyn takaisin saaminen ”seuraa rahaa” -periaatetta soveltaen sekä 4) lainvalvontaviranomaisten ja oikeuslaitoksen digiosaimisen varmistaminen.³³ Suomen strategiassa on hyvä huomioida nämä painopisteet ja täydentää niitä ennalta ehkäisevillä keinoilla. Ulkomaiset esimerkit ovat osoittaneet, että heikot signaalit voivat voimistua muutamissa vuosissa. Samalla rikostorjunnan kustannukset ja rikollisuudesta aiheutuneet yhteiskunnalliset haitat kasvavat.

Yhä useammin rikollinen toiminta imitoi laillisen liiketoiminnan eri muotoja. Useat järjestäytyneen rikollisuuden toimijat hyödyntävät myös väkivaltaa oman

³³ Euroopan komissio 2021.

”brändinsä” rakentamiseen. Suomessa tulisi selvittää yksityiskohtaisemmin rikollisen liiketoiminnan malleja ja tunnistaa ennalta heikkoja signaaleja niiden muutoksista. Tämä edellyttää ennakoivaa otetta rikostorjunnassa ja laajapohjaista yhteistyötä tilannetietoisuuden tuottamisessa.

Rikollisuuden toimintaedellytyksiin vaikuttavat erityisesti seuraavat tekijät.³⁴

4. Onko meillä realistinen mielikuva ja ymmärrys rikollisuudesta?
5. Tiedämmekö, mikä saa liittymään mukaan rikollisiin verkostoihin ja ryhmiin?
6. Tuemmeiko rikollisista verkostoista ja jengeistä irtautumista?
7. Ymmärrämmekö ja tuemmeiko rikosten uhreja?
8. Pystymmekö estämään rikollisten soluttautumista lailliseen liiketoimintaan?
9. Puutummeko tehokkaasti rikoshyötyyn ja saammeko sitä pois markkinoilta?
10. Pystymmekö ehkäisemään rikollisten välisen väkivaltaisen kostonkierteen?
11. Onko laaja-alainen rikostorjunnan yhteistyö mahdollista paikallisesti, valtakunnallisesti ja kansainvälisesti?

Tässä politiikkasuositus-artikkelissa on käsitelty osaa edellä mainituista ulottuvuuksista. On tärkeää, että torjuntastrategia huomioi kokonaisvaltaisesti vakavan ja ammattimaisen rikollisuuden toimintaedellytyksiä ja nivoo yhteen edellä mainittuihin kysymyksiin liittyviä toimintaratkaisuja.

³⁴ Kysymykset pohjautuvat YK:n Huumeiden ja rikollisuuden torjunnasta vastaavan toimiston UNODC:n ohjeistukseen järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan strategiatyölle. Vaikuttava strategia sisältää ennalta ehkäiseviä toimia (PREVENT), rikollisryhmien ja rikoshyödyn jäljittämistä sekä rikollisen ”liiketoiminnan” haittaamista ja estämistä (PURSUE), haavoittuvassa asemassa olevien ja rikosten uhrien suojelutoimia (PROTECT), sekä laaja-alaista yhteistyötä kansallisella ja kansainvälisellä tasolla (PROMOTE partnerships and cooperation). UNODC 2021.

Lähteet

Bäckström Lerneby, J. 2021. Perhe : Mafiosoja vai ruotsalaislähiön ongelmanratkaisijoita. Gummerus.

Densley, J. 2020. Collective Violence Online: When Street Gangs Use Social Media. In Ireland C.A., Lewis M., Lopez A., and Ireland J. (eds.). The Handbook of Collective Violence: Current Developments and Understanding, London: Routledge, 305–316.

ENAA 2020. 3rd EU Handbook on the Administrative Approach in the European Union. Brussels. [Third EU Handbook on the administrative approach in the European Union - enaa](#)

Euroopan komissio 2021. Järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaa koskeva EU:n strategia vuosiksi 2021–2025, Bryssel.

Europol 2021. European Union serious and organised crime threat assessment, A corrupting influence: the infiltration and undermining of Europe’s economy and society by organised crime, Publications Office of the European Union, Luxembourg.

Garselius T. & Kärkkäinen O. 2023. Järjestäytynyt rikollisuus ja yritystoiminnan hyväksikäyttö. Miten yritysten harmaan talouden riskiä voidaan selvittää? Katsaus 1/2023. Verohallinto, Harmaan talouden selvitysyksikkö. [JR ja yritystoiminnan hyväksikäyttö](#)

HE 6/2020 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle vankeusaikaisen rikollisuuden estämisen ja laitosturvallisuuden ylläpitämisen tehostamista koskevaksi lainsäädännöksi.

Hyttinen, T., Lähteenmäki, L., Malik, H., Vanto, J., Vatjus-Anttila, J., & Tapani, J. 2019. Hallinnollinen rikosten torjunta, mahdollisuudet ja rajat. Oikeustieteellisen tiedekunnan tutkimusraportteja ja katsauksia 1/2019. Turku: Turun yliopisto. [HyttinenetalHallinnollinenrikostentorjunta \(3\).pdf](#)

Kansallinen audiovisuaalinen instituutti ja Opetushallitus 2023. [Uudet lukutaidot](#)[Uudet lukutaidot](#)

Kleinberg B. & McFarlane P. 2020. Violent music vs violence and music: Drill rap and violent crime in London. Department of Methodology and Statistics, Tilburg University. [Kleinberg McFarlane violent music vs violence and music](#)

Kuran C.H.A, Morsut C., Kruke B.I., Krüger M., Segnestam L., Orru K., Nævestad T. O., Airola M., Keränen J., Gabel F., Hansson S. & Torpan S. 2020. Vulnerability and Vulnerable Groups from an Intersectionality Perspective. International Journal of Disaster Risk Reduction 50.2020, <https://doi.org/10.1016/j.ijdr.2020.101826>

Kuukasjärvi K., Rikkilä S. & Kankaanranta T. 2022. ”Matalat kynnykset on helpointa ylittää” Työperäisen hyväksikäytön ja ihmiskaupan torjunta moniviranomaistoiminnassa. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 142. [Raportteja 142 \(theseus.fi\)](#)

Polismyndigheten. 2017. Slutredovisning av regeringsuppdrag att utveckla den myndighetsgemensamma satsningen mot organiserad brottslighet. Stockholm.

Polismyndigheten 2021. Myndighetsgemensam lägesbild. Organiserad Brottslighet 2021.

TEM 2017. Uuden hankintalainsäädännön velvoitteet rikosrekisteriotteiden selvittämisestä. TEM oppaat ja muut julkaisut 4/2017. Työ- ja elinkeinoministeriö.

Tuomioistuinlaitos 2022a. Tiedote: lakkauttamiskanne Cannonball MC ja Squad 32. Julkaistu 8.6.2022.

Tuomioistuinlaitos 2022b. Tiedotteet, Hovioikeus ei myöntänyt jatkokäsittelylupaa United Brotherhood – nimisen rekisteröimättömän yhdistyksen sekä siihen kuuluvan Bad Union -nimisen rekisteröimättömän yhdistyksen lakkauttamista koskevassa asiassa, Julkaistu 25.1.2022.

UNODC 2021. Organized Crime Strategy Toolkit for Developing High-impact Strategies. United Nations Office on Drugs and Crime, United Nations, Vienna.

Verohallinto 2022. Ammattimaiset avustajat. Julkaisematon muistio, Verohallinto, Harmaan talouden torjunta.

Whittaker, A., Densley J. & Moser K.S. 2020. "No Two Gangs Are Alike: The Digital Divide in Street Gangs' Differential Adaptations to Social Media" Computers in Human Behavior 110. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2020.106403>

Liite 1. Haastattelut ja työpaja

Teemahaastattelut

Haastatteluihin osallistui yhteensä 82 henkilöä. Suurin osa haastatteluista toteutettiin 2-6 hengen pienryhmissä. Haastattelukutsu osoitettiin ensin tahoille, jotka vastaavat ruotsalaisia, moniviranomaisyhteistyössä toimivia järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan viranomaisia.³⁵ Edellä mainittujen lisäksi haastattelimme henkilöitä, joilla on kokemuseräistä tietoa ja ymmärrystä järjestäytyneestä rikollisuudesta sekä siitä irtautumisesta. Heidän kanssaan pyrimme kartoittamaan erityisesti järjestäytyneen rikollisuuden vetovoimatekijöitä. Pyrimme myös tavoittamaan tahoja, jotka voivat tuoda esille haavoittuvassa asemassa olevien yksilöiden näkökulmia. Haavoittuvuudella tarkoitettiin tässä yhteydessä elämäntilanteeseen ja/tai elinolosuhteisiin liittyvää alttiutta joutua jollakin tavalla osaksi järjestäytynyttä rikollisuutta ja sen vaikutuspiiriä.³⁶

Haastatellut työskentelivät

- elinkeinoelämän edunvalvonta- ja kansalaisjärjestöissä
- järjestäytyneen rikollisuuden kokemusasiantuntijana järjestöissä
- rikoksilla oireilevien nuorten ja rikostaustaisten aikuisten elämänhallinnan tuen tehtävissä sekä väkivallan vastaisessa työssä
- poliisin ennalta estävässä toiminnassa,
- poliisin, tullin, Rajavartiolaitoksen rikostorjunnassa
- Europolin yhdyshenkilöinä ja Iso-Britannian poliisin rikostorjunnassa
- harmaan talouden, rahanpesun ja ihmiskaupan vastaisen työn asiantuntijoina eri viranomaisorganisaatioissa ja järjestöissä
- elintarvikeketjun rikostorjunnan asiantuntijatehtävissä
- ulosottolaitoksen erityistäytäntöönpanossa
- kyberturvallisuuden asiantuntijatehtävissä
- julkisten hankintojen ja sisäisen valvonnan asiantuntijatehtävissä
- rikos- ja oikeustoimittajana sekä dokumentaristina.

³⁵ Polismyndigheten, 2021.

³⁶ Kuran et al. 2020.

Ennakointityöpaja

Työpajan toteutettiin Sitran yhdessä Erätauko-säätiön kanssa kehittämällä Erätaukokeskustelu-menetelmällä. Menetelmän peruseideana on tukea yhdenvertaista ja rakentavaa keskustelua haastavistakin yhteiskunnallisista ongelmista. Tapahtumassa käsiteltiin kahta erityiskysymystä: nuorten rikollisuuden ennalta ehkäisyä menetelmiä ja hallinnollisen rikostorjunnan mahdollisuuksia.

Työpajaan osallistuneet (66 henkilöä) olivat rikollisuudesta irtautuneita kokemusasiantuntijoita sekä asiantuntijoita teemoista: nuorisopalvelut, perusopetus ja ammatillinen koulutus, rikosten ennalta ehkäisy, -estäminen ja -tutkinta, väkivallan vastainen työ, rikollisuudesta irtautumisen tukeminen, oikeudelliset asiat, lupapalvelut sekä riskienhallinta, tarkastus ja valvonta. Keskustelun fasilitaattorit (4) olivat Erätauko-säätiön henkilöstöä ja Erätauko-menetelmään koulutettuja ohjaajia. Poliisiammattikorkeakoulun tutkijat ja opiskelijat vastasivat keskustelun kirjaamisesta. Erätauko-keskusteluun osallistuneet asiantuntijat työskentelivät seuraavissa organisaatioissa:

Aggredi Pirkanmaa, Aggredi Turku, Aseman Lapset ry, Digi- ja väestötietovirasto, Etelä-Suomen aluehallintovirasto, Hansel Oy, Helsingin kaupunki, Helsingin poliisi, Kangasalan kaupunki, Kangasalan seurakunta, Keskusrikospoliisi, Kilpailu- ja kuluttajavirasto, Kriminaalihuollon tukisäätiö, Lempäälän kunta, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto, Oikeusministeriö, Patentti- ja rekisterihallitus, Pirkanmaan hyvinvointialue, Pirkkalan kunta, Rikosseuraamuslaitos, Rikosuhripäivystys, Ruokavirasto, Setlementti Tampere ry, Sisäministeriö, Sisä-Suomen poliisi, Suomen Romanifoorumi ry, Syyttäjälaitos, Pirkanmaan Yrittäjät ry, Tampereen kaupunki, Tampereen ammattikorkeakoulu, Verohallinto ja Verohallinnon Harmaan talouden selvitysyksikkö.

Kun ihmisten ja tavaroiden kansainvälinen liikkuminen jo ennestään on vaivatonta ja vapaata, on yhteiskuntiemme läpileikkaava digitalisaatio tarjonnut merkittävät mahdollisuudet järjestäytyneelle rikollisuudelle. Järjestäytyntä rikollisuutta leimaavia tekijöitä ovat rajat ylittävä, tietoverkkoavusteinen, verkostomainen toiminta sekä kyky soluttautua lailliseen talouteen. Tämä näkyy esimerkiksi ulkomailta käsin tehtyjen tietoverkkosavusteisten petosten lukumäärien nousussa. Tässä selvityksessä tarkastellaan järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen toiminnan keskeisimpiä haasteita ja esteitä. Lisäksi siinä nostetaan esille mahdollisia keinoja torjua, ennalta estää ja ehkäistä järjestäytyntä rikollisuutta. Tehokkaan pitkän tähtäimen torjunnan kehittämisteemoja ovat tilannekuvan ja tietojohdoisuuden vahvistaminen, hallinnollinen rikostorjunta sekä lasten ja nuorten suojaaminen rikoksiin altistavilta tekijöiltä ja rikollisuutta ihannoivalta vaikuttamiselta.

